

Ida Presti, jedna od rijetkih koncertnih gitaristica 20. st.

Faullend Heferer, Marta

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Academy of Music / Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:116:874275>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Academy of Music University of Zagreb Digital Repository - DRMA](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

MARTA FAULLEND HEFERER

IDA PRESTI, JEDNA OD RIJETKIH
KONCERTNIH GITARISTICA 20. ST.

DIPLOMSKI RAD

ZAGREB, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU MUZIČKA AKADEMIJA

VI. ODSJEK

IDA PRESTI, JEDNA OD RIJETKIH KONCERTNIH GITARISTICA 20. ST.

DIPLOMSKI RAD

Mentor: red. prof. István Römer

Studentica: Marta Faullend Heferer

Ak.god. 2020./2021.

ZAGREB, 2021.

DIPLOMSKI RAD ODOBRILO MENTOR

red. prof. István Römer

Potpis

U Zagrebu,

Diplomski rad obranjen

POVJERENSTVO:

1. _____
2. _____
3. _____

OPASKA:

PAPIRNATA KOPIJA RADA DOSTAVLJENA JE ZA POHRANU KNJIŽNICI MUZIČKE
AKADEMIJE

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. BIOGRAFIJA.....	2
2.1 Djetinjstvo.....	2
2.2 Život nakon očeve smrti	5
2.3 Djelovanje dua Presti-Lagoya	6
2.4 Diskografija.....	13
3. SKLADATELJSKI OPUS.....	18
3.1 Skladbe za gitaru solo	19
3.2 Skladbe za gitarski duo	22
4. TEHNIKA IDE PRESTI	25
5. ZAKLJUČAK.....	28
6. LITERATURA.....	29

SAŽETAK

Ovaj rad predstavlja život i djelovanje francuske gitaristice Ide Presti koja je obilježila značajno razdoblje u razvoju i afirmaciji gitare između tridesetih i kraja šezdesetih godina 20. stoljeća. Izbor teme rada inspiriran je umjetničkom osobnošću i djelovanjem Ide Presti te životnim okolnostima gitaristice – čudesno je brzo ovladala instrumentom te vrlo rano ostvarila respektabilnu solističku karijeru unatoč tome što joj je jedinu poduku davao otac koji nije bio gitarist i nije imao klasično glazbeno obrazovanje. U radu ću osim solističke karijere gitaristice predočiti i djelovanje gitarskog dua Presti-Lagoya koji je sredinom 20. stoljeća pridonio popularizaciji i afirmaciji dua gitara te potaknuo mnoge značajne skladatelje tog razdoblja na stvaranje repertoara za taj sastav. Osvrnut ću se i na skladateljski opus Ide Presti te na njezinu instrumentalnu tehniku koja otvara put takozvanoj francuskoj školi gitare.

Ključne riječi: Presti, gitaristica, duo, opus, tehnika

ABSTRACT

This article presents life and activity of French guitarist Ida Presti who marked significant period in development and affirmation of guitar between 30s and the end of 60s years of 20th century. The choice of the theme of the work is inspired by Presti's artistic personality and activity as well as with life circumstances - she mastered the instrument stunningly fast and very early accomplished respectable solo career despite her father, who wasn't a guitarist, was her only teacher. He didn't have classical music education at all. Except the solo career of the guitarist, in this paper I will also present the activity of duo Presti-Lagoya which, in the middle of 20th century, contributed to the popularisation and affirmation of the guitar duo. This also inspired many great composers of that time to write the repertoire for them. Furthermore, I am going to introduce Presti's opus and her instrumental technique which is nowadays called French guitar school.

Key words: Presti, guitarist, duo, opus, technique

1. UVOD

Uz Maríu Luisu Anido, Luise Walker i Renatu Tarragó Presti je jedna od rijetkih žena koje su ostvarile veliku koncertnu gitarističku karijeru u 20. stoljeću.

María Luisa Anido bila je argentinska gitaristica i skladateljica rođena 1907. godine. Podučavao ju je Miguel Llobet s kojim je kasnije redovito nastupala u duu. Bio je to jedan od prvih uspješnih gitarskih dua. Anido je 1952. prvi put nastupila u Londonu, u čuvenoj koncertnoj dvorani *Wigmore Hall*. U Rusiji je provela šezdesete godine baveći se pedagogijom i koncertiranjem, a poslije postaje profesorica na konzervatoriju u Buenos Airesu.¹

Luise Walker rođena je u Beču 1910. godine. Njezin prvi učitelj bio je Joseph Zuth, a obrazovanje je nastavila na glazbenom sveučilištu u Beču radeći s Jacobom Ortnerom i Heinrichom Albertom te Miguelom Llobetom, koji je bio redoviti gost u domu roditelja Walker. Od 1940. redovito koncertira u Europi, Rusiji i SAD-u. Također se bavila skladanjem i aranžiranjem, a gitaru je podučavala na Sveučilištu za glazbu i scensku umjetnost u Beču.²

Katalonska gitaristica i vihuelistica Renata Tarragó rođena je 1927. godine. Jedna je od rijetkih koja nije svirala noktima, već jagodicama. Bila je prva žena koja je snimila Rodrigov *Concierto de Aranjuez* i urednica prvog objavljenog notnog izdanja *Aranjueza*. Završetkom studija na konzervatoriju u Barceloni, 1944. postaje asistentica na tom konzervatoriju. Koncertirala je diljem Europe, južne Afrike, Azije i SAD-a.³

Ida Presti se među svojim suvremenicama ističe po tome što nije imala uobičajeno glazbeno obrazovanje, a vrlo rano je ostvarila koncertnu karijeru. U čast njezinu liku i djelu u Samoboru se od 2018. bijenalno održava Međunarodno gitarističko natjecanje Ida Presti. Osim poštovanja prema legendarnoj gitaristici, natjecanje joj je posvećeno i zbog toga što, unatoč poznatosti u gitarističkom svijetu, nijedan festival do samoborskog nije nosio njezino ime. Tako je samoborski festival

¹ Lauritzen, B., *Open Ears: Discover Argentine Prodigy María Luisa Anido*, pristup 30.7.2021., <<https://www.kusc.org/culture/staff-blog/open-ears/open-ears-maria-luisa-anido/>>

² Aguzzi, A., *Luise Walker: A Segovia's Contemporary, A Great Classical Guitar's Player*, pristup 30.7.2021., <<https://neuguitars.com/2017/12/28/luise-walker-a-segovias-contemporary-a-great-classical-guitars-player-on-neuguitars-blog/>>

³ *Enrique Garcia – 1919 Ex Renata Tarragó*, pristup 30.7.2021., <<https://www.siccasguitars.com/shop/guitar/enrique-garcia-1919-ex-renata-tarrago/>>

postao prvi u svijetu posvećen Idi Presti, a ujedno i jedini koji nosi ime jedne žene iz svijeta gitaristike. Na Natjecanju su zastupljene samo dvije discipline: gitara solo i gitarski duo (dvije gitare ili gitara s drugim instrumentom/glasom). Na taj način festival pridonosi populariziranju gitarskog dua i bogatog repertoara koji nam je ostavljen u nasljeđe, zahvaljujući i antologijskom duu Presti-Lagoja.

2. BIOGRAFIJA

2.1 Djetinjstvo

Ida Presti rođena je 31. svibnja 1924. u Suresnesu, zapadnom predgrađu Pariza, kao Ida Yvette Montagnon. Otac Claude Montagnon bio je francuskog podrijetla, a majka Grazia Lo Presti sicilijanskog. Claude je s 22 godine, za vrijeme Prvog svjetskog rata, teško ozlijeđen na vojnoj službi u Maroku zadobivši metak blizu kraljevnice. Liječnici su mu predviđali tek dvadesetak godina života nakon te ozljede. Poslije ratne traume slijedi sretno iznenađenje – Montagnon upoznaje Idinu majku Graziu, mladu ženu iz bogate sicilijanske obitelji koja je imigrirala u Maroko. Claude i Grazia vjenčaju se i odlaze u Francusku, Suresnes, gdje je rođena Ida.⁴

Montagnon je bio Idin jedini učitelj gitare, premda ju sam nikad nije svirao. Zarađivao je na plesnim večerima svirajući popularnu glazbu kao amater na harmonici. Iako nije izvodio klasičnu glazbu, gajio je duboku naklonost prema gitari. U godini kada je rođena Ida Presti Montagnon odlazi na Segovijin povijesni debi u Parizu.⁵ Koncert se održao 7. travnja 1924. u koncertnoj dvorani *Salle du Conservatoire*. Bio je to događaj kojim je započela svjetska karijera gitarista, a u publici su bile prestižne ličnosti poput Paula Dukasa, Manuela de Falle, Alberta Roussela, Jouquína Nina i Miguela de Unamuna. Na programu je bila prva od

⁴ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 16.-21.

⁵ Ibid., 23.

mnogobrojnih skladbi koje su kasnije napisane za Segoviju: *Segovia* Alberta Roussela.⁶ To je razdoblje u kojem Segovia počinje sustavno animirati skladatelje radi stvaranja novog gitarističkog repertoara. Nastojao je učiniti gitaru prihvaćenom i ravnopravnom s ostalim solističkim instrumentima u glavnim kulturnim središtima svijeta. Montagnonu je taj događaj bio otkriće i od tada je znao da će njegova kći postati vrhunski gitaristica. „*Naša će kći postati najbolja gitaristica stoljeća*“, riječi su koje je uputio svojoj ženi Graziji.⁷

Nakon te spoznaje život je podredio kćeri i preuzeo svu brigu oko nje. Kad je napunila četiri godine, kreće s njezinim formalnim glazbenim obrazovanjem – počinje ju podučavati solfeggio, davati joj vježbice za ruke koje je sam osmislio te joj istezati prste lijeve ruke. Tada se gitara u Parizu nije podučavala ni u glazbenim školama ni na konzervatorijima i nitko nije izrađivao gitare manjih dimenzija kao danas. Sa šest godina Ida je dovoljno narasla za instrument standardne veličine. Čim je uzela gitaru, spontano je odsvirala kromatsku ljestvicu. Očev pedagoški pristup bio je vrlo strog, sa svakodnevnim nepromjenjivim rasporedom. Ida nije išla u školu kako bi mogla što više vježbati, ali i o školskom obrazovanju pobrinuo se otac. Jutra su započinjala školskim zadacima, zatim je slijedilo vježbanje gitare i solfeggia, a nakon popodnevnog odmora nastavak vježbanja. Montagnon je godinama prikupljao sve knjige koje je mogao naći o gitarskoj tehnici, studije, metodičke i didaktičke knjige, snimke. Znao je sve o gitari, osim što nije znao kako ju svirati – Ida je samostalno razvijala virtuozitet i istraživala tonske boje i prstomete jer joj otac to nije mogao pokazati.⁸

Idina majka Grazia u njezinu odgoju nije imala pravo glasa, a jedina joj je utjeha, kojom je bar nakratko ostvarila majčinsku ulogu, bila rođenje sina Josepha (Peppina), 1926. godine. Peppino je nažalost umro sa samo sedam godina od difterije. Bio je to prvi veliki gubitak s kojim se Ida susrela, ali je unatoč tom teškom emocionalnom razdoblju sve više napredovala u sviranju. Otac joj je osim učitelja postao i menadžer. Prvi nastup organizirao joj je kao privatni koncert u domu kultiviranog glazbenika Andréa Verdiera, predsjednika društva *Prijatelji gitare*. Na

⁶ Encyclopedia of World Biography: *Andrés Segovia*, pristup 14.8.2021., <<https://www.encyclopedia.com/people/literature-and-arts/music-history-composers-and-performers-biographies/andres-segovia>>

⁷ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 23.

⁸ Ibid., 24.-27.

tom koncertu Ida je oduševila iskusne profesionalce i profesore. Tada je i odlučio da će njeno prezime biti Presti, zbog bolje zvučnosti. Sa samo 11 godina slijedi Montagnonova organizacija ladinog prvog recitala u koncertnoj dvorani *Chopin*. Na tom recitalu izvodila je program prikladan za zrelog i iskusnog koncertnog umjetnika: Poncea – *Tres canciones populares mexicanas*, Malatsa – *Impresiones de España*, Tórrubin *Preludio*, Turinin *Fandanguillo*, četiri stavka Bacha te Albénizove skladbe – *Granadu*, *Sevillu*, *Torre bermeju* i *Asturias*. Bio je to tipičan početak karijere „čuda od djeteta“. Publika je ostala zapanjena ladinim nevjerojatnim vladanjem instrumentom, kompletno postavljenom tehnikom, voluminoznim tonom, upotrebom širokog spektra tonskih boja te interpretacijom koja se mogla očekivati od zrelog umjetnika.⁹

Prilikom Segovijine europske turneje 1935. godine, koja je uključivala i koncert u Parizu, Claude Montagnon ostvaruje svoju veliku želju, predstaviti svoju kćer tom prestižnom gitaristu. Nakon preslušavanja Montagnon je upitao Segoviju bi li postao ladin učitelj, na što je Segovia odgovorio: „*Čemu bih je, zaboga, mogao naučiti? Ne bi smjela primati savjete niti jednog gitarista.*“¹⁰

Profesionalni život jedanaestogodišnje djevojčice je cvao, a rođenje ladinine sestre Gine unijelo je posebnu vedrinu u obiteljski život. Ida je postala tražena umjetnica jer je svirački nosila sve kvalitete odraslog, ostvarenog glazbenika. Rijetki su umjetnici u to vrijeme imali priliku snimati, ali njoj su se otvorila i ta vrata – niz skladbi snimila je za diskografsku kuću *Pathé-Marconi* (Fortea: *Andaluza*, Albéniz: *Rumores de la caleta*, Malats: *Serenata*, Bach: *Courante*, de Visée: *Suita u d-molu*, Sor: *Hommage à Pleyel*, *Allegretto* iz Tórrobine *Sonatine* i *Romanza* iz Paganinijeve *Grand Sonate*). Koncerti su se nastavili nizati: 1937. u dvorani *Pleyel*, iste godine nastup pred tadašnjim francuskim predsjednikom Albertom Lebrunom i sudjelovanje u filmu *La Petite Chose*, 1938. i 1939. koncerti s orkestrom u sklopu ciklusa koncerata Pariškog konzervatorija.¹¹ Vrhunac njezine dječje karijere bila je 1938. godina kada je snimila niz ploča za *HMV* (*His master's voice*), najvažniju diskografsku kuću tog vremena.¹² Glazbena kritika ldu je

⁹ Ibid., 31.-35.

¹⁰ Ibid., 39.-40.

¹¹ Ibid., 43.-45.

¹² Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 9.

stavljala uz bok velikim interpretima, a jedna od laskavijih izjava među samim gitaristima bila je: „*Segovia je remek-djelo majstorstva, ali Ida Presti je dar s neba!*“¹³

Montagnon je imao viziju Idinih talenata otkad je bila u kolijevci, a također je i predvidio da s 40 godina više neće svirati gitaru.¹⁴ Bio je ključna uloga u njezinu životu pa je njegova rana smrt u listopadu 1938. bila još jedan velik udarac za Idu. Nakon njegove smrti, slomljena Grazia nije se bila sposobna brinuti za obitelj, pa je Ida sa samo 14 godina preuzela glavnu odgovornost za majku, sestru i sebe.¹⁵

Slika 1. Ida Presti 1935.¹⁶

¹³ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 51.

¹⁴ Ibid., 51.-53.

¹⁵ Ibid., 58.-61.

¹⁶ Ibid., 34.

2.2 Život nakon očeve smrti

U njezinu životu slijedi razdoblje s nizom neprilika: majka Grazia nije bila zaposlena, što je prouzročilo financijske teškoće, 1939. godine ekonomsko-socijalna situacija u Francuskoj postaje neizvjesna, raste napetost među državama, interes publike za klasičnu gitaru je slab i nema puno prilika za nastupanje. Nakon nekoliko mjeseci financijske prilike postaju nepodnošljive, što je rezultiralo odlukom za preseljenjem na jug Francuske, u Nicu. U Nici ih je dočekaao bijedan život u hotelskoj sobi. Sve teže žive, a zbog početka Drugog svjetskog rata, 1939. godine, gotovo potpuno zamire glazbeni život. Grazia tada traži pomoć gradonačelnika koji im nudi skroman smještaj i posao za Idu Presti: nastupanje u kinima kao najava filmskim predstavama. Na jednom od tih nastupa susreće očeva prijatelja popularnog gitarista Stéphanea Grecoa. On ju poziva na kućnu zabavu na kojoj upoznaje krojača Henrija Rigoa koji je također bio u publici tijekom njezina nastupa. Sprijateljili su se iste večeri, a kontakt su redovito nastavili održavati dopisivanjem.¹⁷

Ida Presti shvaća da na jugu nema budućnosti za glazbenu karijeru te s obitelji seli natrag u Pariz. Stan im nalazi njezin prijatelj Julián Gómez Ramírez, graditelj gitara. Iako je život u Parizu i dalje težak, vide se i neki napredci: Ida Presti pozvana je svirati za radio, u kuću u kojoj je rođen Berlioz. Ubrzo nakon tog nastupa svira na 100. obljetnici Paganinijeve smrti, u Genovi i Nici. U to vrijeme dobiva i angažman na francuskom nacionalnom radiju za koji svira dva puta tjedno. Ti manji uspjesi ipak joj nisu mogli osigurati materijalnu sigurnost. Nijemci su 1940. okupirali Francusku, oskudica je postajala sve teža i ljudima nije bio prioritet ići na koncerte. Cjelokupna situacija bila je težak teret za djevojku koja je sa samo 17 godina trebala uzdržavati majku, sestru i sebe.

Henri Rigo vrlo je brzo postao opčinjen Idom Presti, a ona mu je, spoznavši to, 1943. godine predložila da se zaruče, znajući da će time svojoj obitelji olakšati egzistencijalne probleme. Budući da je obitelj Rigo bila iz Marseillesa, slijedi ponovo preseljenje obitelji Presti na jug Francuske, gdje su se Henri Rigo i Ida Presti vjenčali iste godine.¹⁸ Za nju su napokon došli mirniji dani, a Rigo joj je u

¹⁷ Ibid., 64.-68.

¹⁸ Ibid., 68.-73.

Marseillesu uspio dogovoriti i nekoliko angažmana: sudjelovanje u radijskim emisijama i privatne koncerte. U ovom razdoblju Ida Presti upoznaje i gitarista Djanga Reinhardta s kojim postaje dobra prijateljica. Uživali su u zajedničkom provođenju vremena: oboje bi improvizirali, a ona bi svirala i skladbe sa svog repertoara.

Henri Rigo i Ida Presti 1944. godine dobivaju kćer Élisabeth. Približavanjem završetka rata život se vraća u normalu. Radi razvijanja daljnje glazbene karijere Ide Presti, obitelj se ponovo seli u Pariz.¹⁹ Koncerti se vraćaju u život gitaristice. Jedan od značajnijih nastupa bio je 1947. kada je u Francuskoj premijerno izvela Rodrigov *Concierto de Aranjuez* uz izravan prijenos pariškog radija. Početkom 1950-ih, osim u Francuskoj, nastupa i u Belgiji, Nizozemskoj, Alžiru, Maroku, Italiji.²⁰

Nažalost, supruga Ide Presti sve je više odbijao život koji je ona vodila kao profesionalna glazbenica. On je bio glazbeni amater i nije se uklapao u društvo educiranih poklonika gitare. Međusobno nerazumijevanje postala im je svakodnevnica. Učestalo neslaganje dovelo je do razvoda braka te Henri Rigo 1952. odlazi iz života Ide Presti.²¹

2.3 Djelovanje dua Presti-Lagoya

Preokret u Idinoj karijeri dogodio se nakon susreta s Alexandrom Lagoyom i njihovim glazbenim i životnim sjedinjenjem.

Alexandros Hadjioannou rođen je u Aleksandriji (Egipat) 1929. godine. Korijene s očeve strane vuče iz Grčke, a s majčine strane sa Sicilije. Prvi instrument koji je Alexandros svirao bila je mandolina, no ona ga nije u potpunosti zadovoljila. Pravo otkriće za njega bila je gitara koju je prvi put ugledao u kući svoga strica. Zaljubio se u gitaru oduševljen njezinim zvukom.²² S osam godina započinje glazbeno obrazovanje pod vodstvom M. Barbaressa koji je bio na čelu

¹⁹ Ibid., 76.-79.

²⁰ Ibid., 87.-89.

²¹ Ibid., 91.-92.

²² Ibid., 94.-95.

konzervatorija u Aleksandriji²³, ali kako se gitara nije učila ni na konzervatoriju ni u glazbenim školama, Alexandros uzima u svoje ruke brigu o svome glazbenom obrazovanju. Nabavlja škole i etide Sora, Carcassija, Carullija, Aguada i Pujola. Zahvaljujući napornom trudu i radu, s 13 godina održava svoj prvi recital. U nadolazećim godinama bavi se podučavanjem i koncertiranjem te radom na instrumentalnoj tehnici. Eksperimentira raznim položajima desne ruke te se na kraju opredjeljuje za poziciju kod koje je zglob postavljen okomito naspram žica, a svira se desnom stranom nokta.

S obzirom na to da je razina glazbenog života u Egiptu bila vrlo slaba, Alexandros Hadjioannou odlučuje se odseliti se u Europu. Privlačila ga je pariška kultura, imao je kontakt s udrugom *Prijatelji gitare*, a u Parizu je živjela i Ida Presti kojoj se divio, pa je tako odlučio otići upravo u taj grad. Njegovo prezime bilo je teško izgovorljivo i upamtljivo. Inspiriran španjolskom slikarom Franciscom Goyom pridaje si novo prezime – Lagoya.²⁴

U Pariz stiže 1950. godine i nastavlja svoje glazbene pripreme radeći s profesorom gitare Jeanom Saudryjem, a s Villa-Lobosom je imao prilike raditi na interpretaciji njegovih skladbi za gitaru. Bio je jedan od nekoliko studenata koji je 1951. sudjelovao na Segovijinom prvom gitarističkom majstorskom tečaju u Sieni. Svoju veliku želju za upoznavanjem Ide Presti realizirao je iste godine odlaskom na susret *Prijatelja gitare*.²⁵ Na tom susretu Lagoya ostaje opčinjen muziciranjem Ide Presti koje je do sada imao prilike čuti samo preko snimki. Ni ona nije bila ništa manje entuzijastična glede njegove izvedbe, a svoje oduševljenje je iskazala vrlo laskavom izjavom: „*To je najbolji gitarist kojeg sam ikada slušala. Zapamtite njegovo ime jer je sjajan.*“²⁶

Ida Presti i Alexandre Lagoya ubrzo su postali dobri prijatelji, a iz prijateljstva se razvila i ljubav. Povezala su ih skromna porijekla i sicilijanski korijeni te, iznad svega, zajednička strast prema glazbi i gitari. Ključna godina bila je 1952. kada se Ida Presti i Alexandre Lagoya vjenčaju i prvi put pojavljuju kao gitarski duo. Ipak, još nekoliko godina nastavljaju odvojene solističke karijere. Lagoya postaje

²³ Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 10.

²⁴ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 96.-98.

²⁵ Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 10.

²⁶ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 101.

sve poznatiji, a Presti koncertira po Europi i Aziji. Zadnji recital održala je 1955. godine kada se odrekla solističke karijere kako bi s Lagoyom osnovala gitarski duo.²⁷ Oboje su shvatili da je nemoguće voditi tri različite karijere uz obiteljski život – Presti je imala kćer Élisabeth iz prvog braka, a sin Sylvain Lagoya rođen je 1953. godine. Od tada nadalje oboje su nastupali isključivo kao duo.²⁸ Bio je to prvi primjer dvoje izvanrednih gitarista koji su udružili svoje talente i svirajući zajedno naredno desetljeće afirmirali novi komorni ansambl – duo gitara. Među brojnim instrumentima s kojima je gitara u povijesti bila udružena, gitarski duo pokazao se kao najatraktivnija kombinacija. Dovoljno je baciti pogled na gitarističku povijest u kojoj nalazimo primjere drugih dua. U Parizu je to bio sastav Dionisia Aguada i Fernanda Sora te Maura Giulianija i njegove kćeri Emilije. Bliže našem vremenu, u povijest je ušla suradnja Miguela Llobeta i njegove učenice Marfe Luise Anido te Emilia Pujola i njegove žene Matilde Cuervas, nadarene gitaristice koja je bila privržena andaluzijskoj folklornoj glazbi. Ipak, jasno je da su aktivnosti dva glazbenika bile sporedne u odnosu na njihove solističke karijere. Duo Presti-Lagoya prvi je sastav u povijesti gitare formiran od dva poznata solista potpuno predana tom sastavu vjerujući da će tako značajno pridonijeti razvoju i afirmaciji gitare.²⁹

Prvi izazov s kojim su se suočili bio je oskudan vrhunski repertoar za gitarski duo. Iz 19. stoljeća svirali su nekoliko skladbi koje uključuju *L'encouragement* op. 34 i *Serenatu* op. 63 A. Diabellija te *Serenatu* op. 96. br. 3 i *Duetto* op. 34. F. Carullija. Originalni repertoar iz prethodnih stoljeća su eliminirali, s jedinom iznimkom, *Suitom* G. B. Marelle. Presti je počela pisati skladbe za duo, a Lagoya transkribirati djela pisana za druge instrumente. Njihovu repertoaru također su pridonijele Pujolove i Llobetove transkripcije djela španjolskih kompozitora poput Albéniza, de Falle i Granadosa, ali čak su i one ubrzo bile prerađene. Najveći dio repertoara bile su Lagoyine transkripcije mnogobrojnih skladbi za čembalo, ponajprije Bachovih, a zatim Scarlattijevih, Händelovih, Pasquinijevih i Couperinovih.³⁰

²⁷ Ibid., 105.

²⁸ Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 10.

²⁹ Ibid., 9.

³⁰ Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 11.

Kako je s godinama duo postajao sve popularniji i stjecao sve veću slavu, djela su im počeli pisati značajni suvremeni skladatelji poput Louisa Auberta (*Improvisation*), Maria Castelnuova-Tedesca (*Koncert op. 201, Sonatina canonica op. 196, 24 preludija i fuga Les guitares bien tempérées op. 199*), Daniela Lesura (*Élégie*), Andréa Joliveta (*Sérénade*), Pierrea Petita (*Concerto pour deux guitares et orchestre, Tarantella i Toccata*), Francisa Poulenca (verzija skladbe *Impromptu n. 12* za klavir), Joaquína Rodriga (*Concierto madrigal i Tonadilla*), Henrija Tomasija (*Concerto pour deux guitares et orchestre*) i Pierrea Wissmera (*Barbaresque, Concerto pour deux guitares et orchestre i Prestilagoyana*). Prvo djelo za dvije gitare i orkestar, *Fantaisie concertante* posvetio im je skladatelj Gontran Dessagnes.³¹

Početak međunarodne karijere i koncertiranja u velikim koncertnim dvoranama zahtijevao je nove, glasnije gitare, pa tako 1956. godine Ramírezove gitare, na kojima su do tada svirali, zamjenjuju gitarama graditelja Roberta Boucheta (učenika Ide Presti).³²

Godina 1957. donijela je tjeskobne događaje u obitelj Ide Presti. U snovima predviđa smrt nećaka, koji zaista umire nekoliko dana nakon rođenja, a također predviđa i da će njezina majka, kojoj je dijagnosticirana leukemija, umrijeti u kolovozu 1957. Upravo se tako i dogodilo, a svoju je tugu za majkom izrazila posvetivši joj skladbu za duo gitara *Uspavanka za moju majku*.³³

Zahtjevi glazbene karijere duu nisu dopustili da se prepuste ovim teškim emocijama. Za njih je počelo razdoblje ispunjeno međunarodnim koncertnim turnejama. Koncertirali su po Europi, Aziji, Sjevernoj Americi. Velik uspjeh stekli su u Montréalu, u Kanadi, gdje je gitaristička publika do tada bila malobrojna.³⁴

Dio vremena Ida Presti i Alexandre Lagoya posvetili su podučavanju jer je za njih jedna od važnijih misija bila stvoriti glazbenike koji će dalje prenositi ono što su oni započeli. Od 1955. imali su priliku redovito podučavati i utemeljiti Presti-Lagoya školu gitare na konzervatoriju *Schola cantorum* u Parizu. Nekoliko godina

³¹ Ibid., 10.

³² Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 115.

³³ Ibid., 116.-117.

³⁴ Ibid., 118.-119.

studentima su održavali satove svaki tjedan, no svjetske turneje to su im uskoro onemogućile pa se pedagoška aktivnost svela na nekoliko tjedana godišnje – dio vremena u Kanadi, a dio u Francuskoj. U srpnju 1960. održali su prvi seminar na *Međunarodnoj ljetnoj akademiji* u Nici koji se redovno odvijao sve do 1966. godine (s iznimkom u 1962. godini kada su podučavali u Montréalu).³⁵ Svakoga su ljeta, tri tjedna, radili s brojnim studentima i tako utjecali na glazbeni razvoj budućih gitarista i učitelja gitare.

Na turneju u SAD pozvani su 1961. godine. Zatim slijede koncerti u Njemačkoj, Austriji i Španjolskoj. Ljeto 1962. provode u Kanadi gdje nekoliko tjedana podučavaju u *Umjetničkom centru Orford*, utemeljenom 1951. i poznatom širom Sjeverne Amerike. Uspjeh tamošnjeg boravka potaknuo ih je da se vraćaju svake godine te su tako utemeljili generaciju kanadskih i američkih gitarista koji će dalje prenositi Presti-Lagoya gitarističku školu.³⁶ Vrhunac karijere dua bila je 1964. godina. Nakon turneje po SAD-u nastavljaju s koncertiranjem u Italiji, Južnoj Africi i Rusiji.³⁷ Ni 1965. nije bila mirnija: nastupaju u Velikoj Britaniji, Francuskoj, SAD-u, Italiji i Belgiji. Godina završava rođenjem prve unuke Ide Presti Isabelle Presti. Otkad je karijera dua poprimila međunarodne razmjere, godine su prolazile jedna nalik na drugu: niz putovanja jedno za drugim s povremenim manjim odmorima koje su provodili kod kuće s obitelji. I 1966., nakon nekoliko koncerata u Parizu, odlaze na turneju u SAD. Imali su preko 200 koncerata godišnje. Te godine Ida Presti opet postaje baka dobivši ovaj put unuka Alexandra. Godine 1967. duo je navršio petnaestu godinu djelovanja. Zahvaljujući Lagoyinim transkripcijama, skladbama Ide Presti i mnogih suvremenih kompozitora, repertoar dua je obogaćen – imali su deset kompletnih koncertnih programa od kojih je svaki trajao po 90 minuta. Nakon Dessagnesove *Fantaisie concertante* još je 13 koncerata napisano za duo Presti-Lagoya.³⁸ Rodrigo je 1967. završio svoj koncert posvećen upravo njima, pod nazivom *Concierto para una virreyna*. Duo je trebao izvesti premijeru koncerta, no to se nažalost nije ostvarilo zbog prerane smrti Ide Presti u travnju 1967. Rodrigo je koncert preimenovao u *Concierto madrigal*, a premijerno su ga izveli Angel i Pepe

³⁵ Ibid., 164.-165.

³⁶ Ibid., 122.-123.

³⁷ Ibid., 125.-131.

³⁸ Ibid., 134.-137.

Romero. U isto vrijeme Henri Tomasi duu Presti-Lagoya posvećuje majstorsko djelo *Concerto pour un poète assassiné* (u čast Federicu Garciji Lorci). Zbog istih okolnosti, duo koncert nije uspio izvesti pa je Tomasi dionice za dvije gitare preradio u dionicu za solo gitaru kako bi koncert mogao svirati Lagoya, u čast Ida Presti.

U svojih 15 godina djelovanja interes publike za gitarski duo nisu pobudili samo u većim gradovima, nego i u manjim mjestima gdje su također nastupali. Snimili su više od 15 ploča te gostovali u mnogim televizijskim emisijama. Slava im je donijela i nastupe za poznate osobe diljem svijeta poput Einsteina, Kennedyja i De Gaullea. Ipak, najviše su uživali u muziciranju za „običnu“ publiku jer su i sami dolazili iz skromnih obitelji. Svoje oduševljenje glazbom željeli su podijeliti sa svima, vjerujući da klasična glazba ne bi trebala biti rezervirana za malobrojnu sofisticiranu elitu. Smatrali su da svaki čovjek može pronaći ljepotu i spokoj u glazbi te biti taknut određenom skladbom, a da ju ne mora biti sposoban analizirati.³⁹

Nakon nekoliko koncerata u Francuskoj, početkom 1967., odlaze na posljednju turneju u SAD.⁴⁰ Koncerti u SAD-u nizali su se jedan za drugim, svaki dan putovali su u drugi grad.⁴¹ Nakon koncerta u St. Louisu Ida Presti počela je iskašljavati krv. U bolnici su je upozorili da je stanje ozbiljno i da ne bi smjela nastaviti turneju. Alexandre Lagoya i Ida Presti ipak odlučuju otputovati u Rochester gdje je trebao biti idući koncert. Tijekom putovanja u avionu ona ponovo iskašlja krv. Čim su sletjeli odvezena je u bolnicu, vrlo slaba. Umrla je 24. travnja 1967. od masivnog unutarnjeg krvarenja, koje je bilo posljedica tumora na plućima, tijekom pokušaja doktora da joj spase život.⁴² Glazbeni je svijet ostao bez umjetnice širokih horizonta, impresivne životne energije i jedinstvenog talenta. Za Lagoyu ova je vijest bila velik udarac – ne samo da je izgubio suprugu već je zaustavljena i njegova karijera koncertiranja u duu. Ipak, nakon nekoliko mjeseci nastavio je sa solističkom karijerom i 1969. održao prvi majstorski tečaj na *Conservatoire national supérieur* u Parizu. Tijekom svoje takozvane „treće

³⁹ Ibid., 138.-139.

⁴⁰ Ibid., 141.-142.

⁴¹ Ibid., 193.

⁴² Artzt, A., *Ida Presti - Another Point of View, Classical Guitar*, kolovoz 2007., 28.

karijere“ i dalje je radio na stvaranju novog gitarističkog repertoara, surađujući sa skladateljima poput G. Deleruea (*Mosaïque*), A. Joliveta (*Deux études de concert*), P. Petita (*Thème and variations*), J. Rodriga (*Tríptico*) i J. Wenera (*Deux séquences*) te je izveo prestižne premijere poput Haugovog *Concertina* te Tórrobinog i Tomasijeovog koncerta za gitaru.⁴³

Slika 2. Alexandre Lagoya i Ida Presti⁴⁴

⁴³ Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 11.

⁴⁴ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 174.

2.4 Diskografija

Popis koji slijedi uključuje skladbe koje je Ida Presti snimila između 1934. i 1936. godine te potpunu diskografiju dua Presti-Lagoya iz razdoblja od 1951. do 1967. godine.⁴⁵

Ida Presti, solo gitara

GRAMOPHONE, 78rpm, 1934.-1936.

M.Ponce: *Deux chansons populaires mexicaines*

E. Granados: *Danse espagnole No. 5*

D. Fortea: *Andaluza*

J. Malats: *Sérénade*

I. Albéniz: *Rumores de la caleta*

R. de Visée: *Pièces anciennes*

J.S. Bach: *Courante*

F. M. Torroba: *Sonatina u A-duru*

N. Paganini: *Allegro i Romanze*

RCA, 45rpm, no. F75.022

F. Sor: *Andante largo*

E. Pujol: *Evocation cubaine*

RCA, 45rpm, no. F.75.089

A. Lagoya: *Réverie et Caprice*

J. S. Bach: *Andante*, BWV 1003

⁴⁵ Flynn, S. P., *The Revival of the Classical Guitar Duet Medium Through Ida Presti and Alexandre Lagoya*, Disertacija, The University of Memphis, kolovoz 2005., 65.-68.

Presti-Lagoya gitarski duo

45rpm, no. 75.017

F. Carulli: *Largo i Rondo*

M. de Falla: *'Récit du pêcheur' danse no. 1 (La Vida Breve)*

45rpm, no. 75.080

J. S. Bach: *Gavotte i Musette*

I. Albéniz: *Tango*

45rpm, no. 76.014

Simonet: *Suite de Danses Royales*

45rpm, no. 76.039

A. Jolivet: *Sérénade pour Deux Guitares*

45rpm, no. 76.121

E. Granados: *Danse No. 4*

D. Lesur: *Élégie*

LP, no. 430.056

A. Diabelli: *Romance et Marche*

F. Carulli: *Serenade in C*

J. Dowland: *Three Dances*

J. S. Bach: *Sarabande i Gigue*

E. Granados: *Intermezzo*

LP, no. 230.001

A. Vivaldi: *Concerto in G*

J. S. Bach: *Preludij i Fuga br. 17*

F. Sor: *Divertissement No. 1*

LP, no. 130.033

J. S. Bach: *Gavotte i Musette*

F. Carulli: *Largo i Rondo*

M. de Falla: *Danse No. 1 (La Vida Breve)*

I. Albéniz: *Tango*

E. Pujol: *Evocation cubaine* (solo Presti)

G. F. Händel: *Sarabande variée* (solo Lagoya)

LP, no. 530.028

J. S. Bach: *Gavotte i Musette*

J. S. Bach: *Andante*, BWV 1003 (solo Presti)

G. F. Händel: *Sarabande variée* (solo Lagoya)

F. Carulli: *Largo i Rondo*

I. Albéniz: *Tango*

F. Sor: *Andante largo* (solo Presti)

A. Lagoya: *Réverie et caprice* (solo Presti)

M. de Falla: *Danse No. 1 (La Vida Breve)*

LP, no. 830.003 'Hommage à Ida Presti'

Ida Presti (solo gitara):

J. S. Bach: *Andante*, BWV 1003

E. Pujol: *Evocation cubaine*

F. Sor: *Andante largo*
A. Lagoya: *Rêverie et Caprice*

Presti i Lagoya (duo):

I. Presti: *La hongroise*

F. Sor: *Divertissement No. 1*

Alexandre Lagoya (solo gitara):

I. Presti: *Danse rythmique*

PHILIPS

LP, Trésors Classiques L 00570L

D. Scarlatti: *Sonata L23*

J. S. Bach: *Engleska suita br. 3 (Courante, Allemande, Allegro)*

G. B. Marella: *Suita br. 1*

C. Debussy: *Clair de lune*

P. Petit: *Toccata*

E. Granados: *Danse No. 2*

F. Poulenc: *Improvisation*

I. Albéniz: *Danse*

LP, Trésors Classiques 641.729.LL

'Musique Espagnole pour Deux Guitares'

A. Soler: *Sonata in D*

Galles: *Sonata u h-molu*

A. Soler: *Sonata u d-molu*

F. Sor: *Divertissement No. 1*

M. de Falla: *Danse No. 1 (La Vida Breve)*

E. Granados: *Intermezzo*

I. Albéniz: *Tango*

J. Rodrigo: *Tonadilla*

LP, Trésors Classiques 641.730.LL

S müncheniskim orkestrom Pro Arte

J. Haydn: *Concerto No. 2 in G*

A. Vivaldi: *Concerto in C*

A. Vivaldi: *Concerto in G*

B. G. Marcello: *Concerto in d*

LP, Trésors Classiques 835.759 LX

'Musique Baroque pour Deux Guitares'

G. F. Händel: *Chaconne in G, Fugue in G, Allegro u d-molu*

D. Scarlatti: *Sonata u d-molu*

T. Albinoni: *Adagio*

B. Pasquini: *Canzone u e-molu*

B. G. Marcello: *Andante u d-molu*

LP, Trésors Classiques 835781.LY

F. Carulli: *Serenade in G, br. 3, op. 96*

N. Paganini: *Sonata concertante*

M. de Falla: *Danza ritual del fuego*

M. Castelnuovo-Tedesco: *Preludij i fuga u E-duru*

I. Presti: *Etude fantasque*

P. Petit: *Tarantelle*

3. SKLADATELJSKI OPUS

Formiranjem dua Presti-Lagoya 1955. godine, u težnji za stvaranjem glazbe koju bi zajednički izvodili, Ida Presti upušta se u skladanje.⁴⁶ Osim 14 skladbi za gitarski duo, napisala je i 16 skladbi za gitaru solo.⁴⁷ Sva djela koja je napisala, osim šest etida koje su nastale na molbu izdavača Maxa Eschiga, bila su inicijativa nje same, a nastala su u slobodnom vremenu koje je život profesionalnog izvođača dopuštao.⁴⁸ U godinama u kojima se bavila skladanjem (1955.-1967.) gitara je postavljena na svjetske koncertne podije. Do početka 20. stoljeća za gitaru su skladali isključivo gitaristi. Značajna godina bila je 1920. kada Manuel de Falla sklada čuveno djelo *Hommage sur le tombeau de Claude Debussy*, nastalo u spomen Debussyju koji je umro dvije godine prije. I duo Presti-Lagoya pridonio je obilnoj žetvi skladbi skladatelja negitarista poput Maria Castelnueva Tedesca, Andréa Joliveta, Pierrea Petita, Francisa Poulenca, Joaquína Rodriga, Henrija Tomasija i mnogih drugih. Možemo reći da je gitaristički repertoar cijelog 20. stoljeća velikim dijelom plod kompozitora koji nisu bili gitaristi. Posljedica tog vala i entuzijazam izazvan kvalitetom i raznolikošću novog repertoara bila je potiskivanje skladbi samih gitarista u drugi plan. Iznimka je dolazak kubanskog skladatelja Lea Brouwera na međunarodnu glazbenu scenu, krajem 1960-ih. Te okolnosti, uz nedostatak vremena koje je bilo ispunjeno koncertima i obiteljskim životom, djelomično objašnjavaju manji skladateljski opus Ide Presti. Usprkos tome Ida je zadržala želju za skladanjem, a možemo zamisliti kakav bi ishod bio da nije umrla prerano, u 43. godini života.⁴⁹

Ida Presti samu sebe nije definirala kao skladateljicu i nije imala akademsko obrazovanje iz kompozicije. Bila je vrlo indiferentna prema ideji da ostavi nešto iza sebe – pisala je kad god bi bila inspirirana, ostavljajući skice skladbi raspršene po kući. Na sreću, Lagoya se trudio pažljivo ih sakupljati, pa su djela tako i sačuvana. Iako njezine skladbe karakterizira improvizacijski duh, spontanost i sloboda, one ipak imaju logičnu glazbenu strukturu. Najzapaženiji aspekt u njezinim skladbama su lirske melodijske linije obogaćene plesnim ritmovima te

⁴⁶ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 155.

⁴⁷ Zigante, F., *Ida Presti Oeuvres pour guitare seule*, Ancona: Bèrben, 2018., 6.

⁴⁸ Chassain., O., *Ida Presti Oeuvres pour guitare seule*, Ancona: Bèrben, 2018., 27.

⁴⁹ Zigante, F., *Ida Presti Oeuvres pour guitare seule*, Ancona: Bèrben, 2018., 6.

korištenje harmonijskim jezikom vrhunskih skladatelja poput Bacha, Bartóka, Debussyja, Ravela i Messiaena. Rezultat tih obilježja su karakterni kontrasti: u istoj skladbi izmjenjuju se meditativno raspoloženje s radosnim, tmurniji karakteri isprepleću se s vedrijima.⁵⁰

3.1 Skladbe za gitaru solo

Prije Bèrbenovog izdanja iz 2018., koje je uredio gitarist Olivier Chassain i koje sadržava svih 16 djela Ide Presti za gitaru solo, objavljeno je samo devet njezinih skladbi.⁵¹

Zbirka *Six études* objavljena je 1958. u izdanju Maxa Eschiga. Etide obuhvaćaju osnove gitarske tehnike u cijelosti: arpeggia, ljestvice, legato u tehnici lijeve ruke.

Etida I u živahnom je tempu i razvija sinkronizaciju prstiju lijeve i desne ruke. Pisana je u dvohvatima koji u horizontalnom smjeru zvuče kao rastavljeni akordi i ljestvični nizovi. Dvohvati su u intervalima od terce do decime i zahtijevaju izvođenje prstometom desne ruke specifičnim za Presti-Lagoya školu: npr. *p i / m a* za sviranje terci ili *p m / i a* za sviranje seksti.⁵²

Etida II najpoznatija je iz ove zbirke i jedna od najizvođenijih skladbi Ide Presti. U polaganom je tempu, vrlo intimnog i nostalgичnog molskog ugođaja, s vrlo kratkim dijelom u duru.

Aktivno sudjelovanje lijeve i desne ruke gotovo je sveprisutno u ovoj zbirci s iznimkom u *Etidi III*, akordičkoj etidi u kojoj se u svakom taktu određeni akord ponavlja četiri puta. Lijeva ruka je pasivnija, ali također aktivna kroz izmjene akorada.⁵³

Etide IV i *VI* pokrivaju legata lijeve ruke u kontekstu rastavljenih akorada pa tako uključuju podjednaku aktivnost lijeve i desne ruke. *Etida IV* je u tempu *presto*, što nas navodi na virtuozni komad koji zahtijeva energičnu interpretaciju.

⁵⁰ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 156.-161.

⁵¹ Chassain, O., *Ida Presti Oeuvres pour guitare seule*, Ancona: Bèrben, 2018., 27.

⁵² Ibid., 37.

⁵³ Ibid., 38.

Etida V šaljivog je karaktera. Sadržava elemente Bartókove, Debussyjeve, Bergove i Messiaenove glazbe koji se pojavljuju iznenadno, kontrastirajući konvencionalnom kontrapunktu. Iako anegdotalnog ugođaja, ni ova etida ne zanemaruje tehnički aspekt te zahtijeva uravnoteženost i kontrolu u izvođenju dvoglasnog kontrapunkta.⁵⁴

Tempo *Etide VI* sporiji je od njezina alter ega, *Etide IV*, ali uključuje više ljestvica i pasaža te rastavljene akorde šireg raspona koji su pogodni za razvijanje boljeg zvuka i većeg dinamičkog raspona.⁵⁵

Skladbu *Danse rythmique* 1959. izdaje talijanska kuća *Ricordi* u zbirci *Musique pour guitarre, collection Ida Presti – Alexandre Lagoya*.⁵⁶ To je kratak koncertni komad, reminiscencija na Pujolovu *Guajiru*, a skladateljica ga je posvetila svome mužu A. Lagoyi.⁵⁷

Sedam godina poslije, 1966., *Columbia editions* objavljuje skladbu *Étude du Matin*, živahnu etidu koja uključuje virtuozne sekventne nizove u dvohvatima i šesnaestinkama, a skladateljica ju je napisala samo godinu dana prije smrti.

Kompozicija *Segovia*, napisana najvjerojatnije 1962., otkrivena je 40 godina kasnije zahvaljujući eminentnom skladatelju Angelu Gilardinu: 2001. pronašao je taj neobjavljeni dokument u Segovijinoj zakladi u Španjolskoj, među djelima posvećenima tom majstoru, koje je pažljivo sačuvala Segovijina supruga Emilia. Skladba je tako prvi put objavljena 2003. u Bèrbenovom izdanju u kolekciji *The Andres Segovia archive*.⁵⁸ *Segovia* je jedno od najdužih djela u opusu Ide Presti, a cijelu skladbu prožimaju dijelovi različitih ugođaja, tonaliteta i tempa.

Bèrben 2018. godine izdaje i preostalih sedam djela Ide Presti dotad neobjavljenih, a nastalih između 1958. i 1966. Od tih sedam skladbi tri imaju specifične naslove: *Improvisation* iz 1958., *Prélude en pensant à Bach* koji je nedatiran te *Isabelle* iz 1966. Preostale četiri skladbe imenovane su *Études*,

⁵⁴ Ibid., 39.

⁵⁵ Ibid., 40.

⁵⁶ Ibid., 36.

⁵⁷ Ibid., 41.

⁵⁸ Ibid., 36.

nastale 1966., a svaka je dopunjena različitim atributom: *Étude joyeuse*, *Étude d'arpèges*, *Étude II en accords*, *Étude III en pensant à Bach*.⁵⁹

Skladba *Improvisation* suvremenica je sa zbirkom *Six études* objavljenom iste godine (1958.). Premda nema oznake za tempo, ovo rapsodično, spontano djelo, u kojem se izmjenjuju melankoličan i energičan karakter, od izvođača zahtijeva slobodu i fleksibilnost u izboru tempa kako bi izvedba bila prilagođena raznolikim raspoloženjima dočaranim u ovoj pjesnički nadahnutoj improvizaciji.⁶⁰

Prélude en pensant à Bach sadržava motive iz Bachovih skladbi. U rukopisu nije naznačen tempo te nema agogičkih i dinamičkih oznaka, kao ni kod Bachovih skladbi, pa samom izvođaču ostaje sloboda i odgovornost pri donošenju prikladnih odluka o načinu interpretacije.⁶¹

Skladba *Isabelle* posvećena je unuci Ide Presti, rođenoj 1965. godine. Tijekom cijele skladbe ponavlja se ritamski motiv četvrtinke i osminke (u figuri triole) koji dočarava jazz-ugođaj, što ne čudi prisjetimo li se da je Ida često improvizirala s jazz-gitaristom Djangom Reinhardtom.⁶²

Étude joyeuse koncertna je etida i najduža skladba Ide Presti za gitaru solo s kojom je jedino *Segovia* na usporednoj ljestvici. Pobjedonosan i živahan karakter ove etide manifestira se raznolikošću ritmova i stilova. Iz jazza su preuzete karakteristične ljestvice i osebujne harmonije (povećani i smanjeni septakordi i nonakordi), a ritam 3+3+2 upućuje na ples beguine. Čestim izmjenama staccata, pizzicata, raznih tipova arpeggia i drugih figura svojstvenih harfi, legata i ponovljenih tonova u ovoj je etidi prikazana raskoš gitarskih tehnika i zvučnih efekata.⁶³

Étude d'arpèges napisana je odmah nakon *Étude joyeuse*. Kao što sam naziv skladbe sugerira, etida je sastavljena od rastavljenih akorada u šesnaestinskim triolama, a oznaka *allegro tumultuoso* upućuje na brži tempo i uzburkani ugođaj.

⁵⁹ Ibid., 28.

⁶⁰ Ibid., 34.

⁶¹ Ibid., 33.

⁶² Ibid., 34.

⁶³ Ibid., 31.

Étude II en accords posebno je zahtjevna za lijevu ruku. Sastavljena je od izmjena troglasnih akorada koji u slijedu zvuče kao harmonizacija ljestvice ili rastavljenih akorada.

Étude III en pensant à Bach odraz je skladateljičine strasti prema tom bezvremenskom skladatelju. Sekventim motivima i kontrapunktom, kao i *Prélude en pensant à Bach* asocira na Bachove skladateljske tehnike.

3.2 Skladbe za gitarski duo

Premda je cjelovit opus skladbi Ide Presti za duo objavljen u *Bèrbenovom* izdanju 2014. godine, ne može se reći da do 1967. nisu bile poznate. Presti i Lagoya često su ih izvodili na svojim koncertima, no preranom ladinom smrću ostale su zanemarene.⁶⁴

Skladba *Sérénade* prvo je djelo Ide Presti napisano 1955. godine. Spokojnog je i meditativnog ugođaja, posvećeno suprugu Lagoyi.⁶⁵

Valse de l'an nouveau, pisan uoči Nove godine (31. prosinca 1955.), također je posvećen Lagoyi.⁶⁶ Skladba je u trodijelnoj formi, s teatralnom kodom na završetku.⁶⁷

Chanson et jeux kratak je diptih iz 1956. godine. U to vrijeme nastaje i Jolivetova skladba *Sérénade* pisana za duo Presti-Lagoya, što objašnjava odjek stilskog duha potonjeg djela u diptihu Ide Presti.⁶⁸

Étude n. 1, skladana 1956. godine, pravi je tehnički izazov. Talijanski prizvuk tog virtuoznog djela dočaravaju spokojne i sanjalačke kadence, a tremolo koji se naknadno pojavljuje podsjeća na mandolinu.

⁶⁴ Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 18.

⁶⁵ Chassain, O., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 26.

⁶⁶ Ibid., 27.

⁶⁷ Ibid., 23.

⁶⁸ Ibid., 28.

Iste godine nastaje i *Étude n. 2* koja zahtijeva neprestanu koordinaciju dua u tempima i dinamikama arpeggia.⁶⁹ To je jedna od triju etida Ide Presti za duo kojoj, zbog njezine tehničke usmjerenosti, najbolje pristaje naslov etida. Iako ju duo Presti-Lagoya nije izvodio na koncertima, predstavili su je u radijskoj emisiji *Des notes sur la guitare*.

Trajanje skladbe *Danse gitane* iz 1957. jest 2'15 (naznačeno u rukopisu), što sugerira na ples živahnog karaktera i dopušta precizno utvrđivanje metronomske oznake – četvrtinka=120.⁷⁰

Berceuse à ma mère Ida Presti napisala je kao posljednji ispraćaj majci 1957. godine, mjesec dana nakon majčine smrti. Smatra se jednom od najljepših kompozicija koje je Presti napisala. Osebnije i jednostavne melodijske linije u ovoj skladbi odražavaju njezino sicilijansko podrijetlo (s majčine strane). Svečanost ovog djela upotpunjuju harmonije Ravelovog skladateljskog stila.⁷¹

Skladbu *Danse d'Avila* prvi put izdaje *Ricordi* 1959. godine.⁷² Presti ju je posvetila svetoj Tereziji Avilskoj, koja je živjela u razdoblju pojave vihuele u zlatnom dobu Španjolske. U ovom djelu pokušala je dočarati život svetice koja je bila podijeljena između asketizma i kontemplacije s jedne strane te živahne i bezbrižne mladosti (kada je plesala uz zvuke vihuele) s druge strane. Duboke, nostalgичne teme isprepleću se s ritmičnim i plesnim motivima.⁷³

Prélude iz 1958. također je objavio *Ricordi* iste godine. Djelo je posvećeno flautistu i gitarističkom entuzijastu Andréu Verdieru pod čijim su se okriljem održavali sastanci društva *Prijatelji gitare*.⁷⁴ Djelo je u cijelosti prožeto raskošnim arpeggima.

Skladba *Tarantelle* napisana je 1959. godine. Podnaslov skladbe je *danse baroque*, što upućuje na ples živahnog karaktera u baroknom stilu, u 12/8 mjeri.

⁶⁹ Ibid., 21.

⁷⁰ Ibid., 29.

⁷¹ Ibid., 21.

⁷² Ibid., 33.

⁷³ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 157.

⁷⁴ Chassain, O., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 35.

Inspirirana glazbom mađarskog skladatelja B. Bartóka, Presti 1959. sklada jedno od svojih najoriginalnijih djela, *La hongroise*. Nastup duge i ozbiljne meditativne teme prvog stavka prekida se ritmičnim *allegrom* u Bartókovom stilu. Nakon kratke reprize prve teme, djelo završava briljantnom kodom koja imitira mali bubanj tako da se jedna basovska žica prebaci preko druge.

Razigrano djelo *Bagatelle* nastalo je 1964. godine. Kratak lirski odlomak koji se pojavljuje usred skladbe gotovo je neprimjetan, pridaje joj nijansu melankolije, jer se ritmični karakter vraća i skladba završava živahno kao što je i počela.

Étude fantasque iz 1966. pravi je izraz skladateljičine kapriciozne osobnosti. U temi mračnog ugođaja iznenadno nastupa slijed rastavljenih akorada. Tijekom cijele skladbe isprepleću se lirski i ritmični motivi. Nakon žustre kadence, početna tema se javlja u svom turobnom raspoloženju, a djelo završava kratkom kodom radosnog karaktera.⁷⁵

Posljednja kompozicija Ide Presti, *Espagne*, nadahnuta je španjolskom glazbom. Skladana je 1966. godine. Djelo je duo Presti-Lagoya premijerno izveo na svom posljednjem recitalu u koncertnoj dvorani *Pleyel*, 1967. godine. Skladba se sastoji od kratkih motiva koji se ponavljaju kroz dva takta – svaka dva takta pojavljuje se novi motiv. Time je stvoren dojam beskonačnog kretanja. Raznolikost ove skladbe ilustrira specifične karaktere različitih španjolskih provincija, a ritam i toplina pridonose integriranosti cijelog djela.⁷⁶

⁷⁵Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 160.

⁷⁶ Ibid., 159.

4. TEHNIKA IDE PRESTI

Dio nasljeđa koje su ostavili Presti i Lagoya – podučavajući prvotno na konzervatoriju *Schola cantorum* u Parizu, a zatim na ljetnim međunarodnim seminarima u Nici i u Kanadi – danas je poznato kao francuska škola gitare. Svojim karakteristikama ona se uvelike razlikuje od španjolsko-segovijanske škole koja je rasprostranjenija diljem svijeta. Francuska škola specifična je po tehnici desne ruke koja je pozicionirana paralelno s konjićem gitare, tj. zglob je postavljen okomito naspram žica. U toj poziciji žice se trzaju desnom stranom nokta što omogućava gipke pokrete zgloba prema laktu te pridonosi neovisnijem korištenju palcem. Ovom tehnikom, prema stajalištu autora monografije o Idi Presti A. Marille i E. Presti, moguće je svirati glasnije i proizvesti ljepši ton, punijeg volumena, a veća neovisnost prstiju pogoduje sviranju polifone glazbe. Ostale inovacije, poput izvođenja trilera desnom rukom preko dviju žica i korištenja širokim spektrom tonskih boja, francuskoj školi gitare daju vodeće mjesto u evoluciji gitarske tehnike 20. stoljeća.⁷⁷

Radi istraživanja tehnike Ide Presti stupila sam u kontakt s njezinom učenicom i prijateljicom Alice Artzt⁷⁸ koja mi je pokušala detaljnije predstaviti francuski način postave desne ruke i korištenja njome. Artzt objašnjava da zglob desne ruke treba visjeti potpuno slobodno i opušteno kao i u položaju dok opušteno stojimo. Prsti su u tom položaju blago uvijeni pri vrhu, a nagib im je neznatno usmjeren prema konjiću gitare. Zglob je potpuno miran i dovoljno udaljen od glasnjače da bi prsti imali prostora za slobodnu kretnju u zakrivljenoj putanji. Iznad žice koju želimo trznuti trebaju biti zglobovi prstiju najbliži dlanu. Prst se pomiče upravo iz tog zgloba tako da vršni zglob napravi zakrivljenu putanju i trzne žicu. Ako je zglob u pravilnoj poziciji i prst se kreće u polukrugu, tada vrh prsta prirodno pogađa žicu. Držanjem prstiju u blago zakrivljenom položaju desna strana nokta prva će trznuti žicu. Trzne li ju prvo sredina nokta, to znači da prste treba još više skvrčiti. Što su prsti zakrivljeniji, žicu će više

⁷⁷ Ibid., 173.

⁷⁸ Alice Artzt (1943.) američka je gitaristica, a studirala je kod Juliana Breama, Ide Presti i Alexandrea Lagoye. Koncertni debi imala je 1969. u dvorani *Wigmore Hall* u Londonu, a nakon toga nastupa diljem različitih zemalja i kontinenata kao solistica, s orkestrima i sa svojim triom. Djela su joj posvetili poznati skladatelji poput J. W. Duarte, G. Santórosole i A. Gilardina. (Oron A., *Alice Artzt (Guitar)*, pristup 23.8.2021., <<https://www.bach-cantatas.com/Bio/Artzt-Alice.htm>>). S njom sam komunicirala e-porukama.

dodirivati desna strana nokta pa će smjer trzaja biti od desne strane prema sredini nokta, a time će zvuk biti bolji.

Kod tehnike *apoyanda* položaj je gotovo isti. Prst se pomiče iz zgloba najbližeg dlanu, srednji zglob je miran, a vršni zglob je malo ispruženiji nego kod tiranda oslonjajući se nakon trzaja na susjednu žicu.

Osim ruke koja cijelo vrijeme treba visjeti potpuno opuštena, bitno je da su svi prsti uvijek u istom kutu naspram žica bez obzira na to trzamo li prvu ili šestu žicu. Palac treba biti neovisan, tako da npr. pri sviranju tremola na prvoj žici bude u mogućnosti šetati slobodno i neovisno od basovskih do melodijskih žica, bez pomicanja zgloba. Palac se vrlo precizno može prilagoditi različitim istežanjima i nešto drugačijim kutovima sviranja – za ostale prste to nije toliko jednostavno, pa su skloni promašiti ili trznuti pogrešnu žicu ako ruka nemirno skače pokušavajući pomoći palcu. Artzt ističe da se zglob ne bi trebao pomicati u stranu prateći palac prema basovskim žicama i olakšavajući mu posao jer ostali prsti tada ne bi bili u svom prirodno opuštenom položaju. Za provjeru pravilnog položaja desne ruke predlaže istodobno trzanje svih melodijskih žica a prstom i svih basovskih žica palcem.

Alice Artzt, koja je i sama prešla s najčešće upotrebljavane tehnike na francusku, naglašava prednosti tehnike Ide Presti koja prirodnim i opuštenim položajem zgloba rezultira glasnim i voluminoznim tonom bez ulaganja napora, boljom kontrolom i stabilnošću te većom brzinom i fleksibilnošću prstiju. Smatra da su rezultati bolji nego standardnom tehnikom jer nema problema s napetošću i stabilnošću ruke.

Što se tiče gipkosti prstiju lijeve ruke Ide Presti, najviše će reći fotografija iz doma A. Verdiera iz 1950. godine, na kojoj Presti svira hvat sastavljen od 4 „e“-ova, s osam polja razmaka između prvog i četvrtog prsta (*slika 3.*).

Slika 3.⁷⁹

⁷⁹ Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 146.

5. ZAKLJUČAK

Premda kratkog životnog vijeka, Ida Presti je svojim talentom i djelovanjem ostavila značajan trag u povijesti gitare utječući na njezinu afirmaciju i način sviranja. Osim što je pozornost plijenila virtuožnošću i specifičnom instrumentalnom tehnikom, publiku je osvajala ujedno strastvenim i kontemplativnim interpretacijama te prekrasnim tonom i upotrebom široke palete tonskih boja.

Dugogodišnje muziciranje Ide Presti i Alexandra Lagoye danas je nadahnuće za formiranje gitarskog dua, a Lagoya je svojim transkripcijama, koje su objavljene u Bèrbenovim izdanjima, ostavio vrijedno nasljeđe za gitariste.

Skladbe Ide Presti, koje slušatelja privlače lirskim melodijama, zanimljivim harmonijama, impresivnim virtuoзитetom i raznovrsnim karakterima, vrlo su prikladne za koncertni repertoar.

Počasna gošća Međunarodnog gitarističkog natjecanja Ida Presti u Samoboru unuka je Ide Presti Isabelle Presti, koja je podržala manifestaciju i dopustila da se zove po njezinoj baki. Isabelle Presti od 2019. u Nici organizira međunarodni gitaristički festival i natjecanje Presti-Lagoya. Ta dva festivala postala su partnerski festivali, a time i poveznica između Hrvatske i Francuske.

Nakon više od 50 godina Ida Presti ostaje neiscrpna inspiracija nadolazećim gitarističkim nadama.

6. LITERATURA

Aguzzi, A., *Luise Walker: A Segovia's Contemporary, A Great Classical Guitar's Player*, pristup 30.7.2021.,

<<https://neuguitars.com/2017/12/28/luise-walker-a-segovias-contemporary-a-great-classical-guitars-player-on-neuguitars-blog/>>

Artzt, A., *Ida Presti - Another Point of View*, *Classical Guitar*, kolovoz 2007., 28.

Chassain, O., *Ida Presti Oeuvres pour guitare seule*, Ancona: Bèrben, 2018., 27.-41.

Chassain, O., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 20.-49.

Encyclopedia of World Biography: Andrés Segovia, pristup 14.8.2021.,

<<https://www.encyclopedia.com/people/literature-and-arts/music-history-composers-and-performers-biographies/andres-segovia>>

Enrique García – 1919 Ex Renata Tarragó, pristup 30.7.2021.,

<<https://www.siccasguitars.com/shop/guitar/enrique-garcia-1919-ex-renata-tarrago/>>

Flynn, S. P., *The Revival of the Classical Guitar Duet Medium Through Ida Presti and Alexandre Lagoya*, Disertacija, kolovoz 2005., 65.-68.

Lauritzen, B., *Open Ears: Discover Argentine Prodigy María Luisa Anido*, pristup 30.7.2021.,

<<https://www.kusc.org/culture/staff-blog/open-ears/open-ears-maria-luisa-anido/>>

Mowbray, C., *Women In Classical Guitar History*, pristup 31.7.2021.,

<<https://www.candicemowbray.com/single-post/2016/06/04/ida-presti-louise-walker-francesca-caccini-and-more>>

Marilla, A.; Presti, É., *Ida Presti sa vie, son art / her life her art*, Ancona: Bèrben, 2005., 16.-193.

Oron, A., *Alice Artzt (Guitar)*, pristup 23.8.2021., <<https://www.bach-cantatas.com/Bio/Artzt-Alice.htm>>)

Zigante, F., *Ida Presti Oeuvres pour guitare seule*, Ancona: Bèrben, 2018., 6.

Zigante, F., *The Presti-Lagoya collection – volume 6*, Ancona: Bèrben, 2014., 9.-18.